

Allt färre kalvar med åren trots att vajornas kondition blir bättre

BIRGITTA ÅHMAN, INSTITUTIONEN FÖR HUSDJURENS UTFODRING OCH VÅRD, SVERIGES LANTBRUKS-UNIVERSITET, UPPSALA

I Njaarke sameby i Jämtland har vägning av individmärkta vajor pågått sedan 2007, och kalvningsresultat och överlevnad har dokumenterats. Trots att vajornas vikter har ökat sedan projektet startade minskar antalet kalvar per vaja från 2007 till 2010. Ett ökande antal örnar skulle kunna vara en orsak.

Forskningsprojektet, som drivs av Avdelningen för renskötsel vid SLU, går ut på att undersöka hur kondition (vikt) och produktion förändras över tid. Avsikten är att koppla kondition och överlevnad till olika yttre faktorer som rovdjursförekomst, eventuella störningar av småviltsjakt samt skötselåtgärder. Vajorna är märkta med numererade halsband så att vi kan följa samma individer över tid och även koppla vaja och kalv (Fig. 1). Årskalvarna vägs och märks med öronbrickor vid kalvmärkningen på sommaren. Vid höstskiljningen vägs både vajor och kalvar. Cirka hälften av renarna (en vintergrupp) vägs även vid vårflyttningen.

Märkt vaja med kalv vid kalvmärkning. Foto: Birgitta Åhman, juli 2010.

Birgitta Åhman, fil. dr och professor i renskötsel vid SLU. Hon har sedan mitten av 1980-talet arbetat med forskning relaterad till ren och renskötsel. Hennes forskning var till att börja med inriktad på att lösa rennäringens problem efter det radioaktiva nedfallet från Tjernobylyckan. Nuvarande forskningsinsatser är främst kopplade till renens näringsförsörjning och renskötselns produktion relaterat till skötsel, miljö och påverkan från det omgivande samhället. Sedan våren 2010 leder hon Avdelningen för renskötsel vid Institutionen för husdjurens utfodring och vård, SLU i Uppsala.

Under projekttiden har konditionen hos renarna hela tiden blivit bättre och vi ser en tydlig viktökning hos vajorna (Tabell 1). Första året berodde en del av ökningen på att det fanns med unga vajor som fortfarande växte, men därefter är det säkert fråga om en faktisk konditionsförbättring. Att konditionen förbättrats styrks av att även slaktvikterna har ökat för både kalvar och vajor.

Tabell 1. Vikt på vajor samlade till höstskiljning

År	Datum	Antal vägda	Medelvikt (kg)	SD
2007	8-17 nov	214	65,3	6,3
2008*	29 okt	214	72,2	5,9
	27 nov	63	69,0	5,1
2009**	14-15 nov	156	71,3	5,7
	8 dec	113	70,8	5,0
2010	8-9 nov	296	71,9	6,1

*Samlade från olika områden vid de två tillfällena

**Samlade från ungefär samma område vid båda tillfällena

Tabell 2. Vajor med och utan kalv samt kalvprocent vid kalvmärkning

	Juli 2007	Juli 2008	Juli 2009	Juli 2010
Märkta vajor i försöket	299	737		632
Vajor i hagen	209	463	-	364
Andel av märkta	0,70	0,63	-	0,58
Vajor med kalv	166	321	276	223
Vajor utan kalv	43	143	-	121
Kalvningsresultat %	79	69	-	63

När konditionen ökar borde även kalvningsresultatet förbättras. Detta har dock inte skett. I stället har antalet kalvar vid kalvmärkning gradvis sjunkit, från 79 % första året till bara 63 procent sommaren 2010 (Tabell 2). Eftersom siffrorna baseras på individmärkta vajor som observerats i hagen är siffrorna på kalvningsresultaten mycket säkra. Gamla vajor har efterhand tagits bort ur gruppen och det finns inte längre kvar några riktigt unga vajor. Det gör att åldersstrukturen bland de märkta vajorna är sådan att nästan alla borde få en livskraftig kalv varje år, särskilt med tanke på att de är i så bra kondition.

Resultaten pekar på att samebyn har drastiskt ökande förluster av kalv mellan kalvning och kalvmärkning. Detta är svårt att förklara på annat sätt än genom ökande predation av rovdjur. Det finns björn i området, men de anses inte vara något större problem just för den här samebyn. Däremot finns stabila stammar av lo och järv.

Säkert tar både lo och järv många kalvar, men det förklarar inte ökningen av förlusterna, eftersom stammarna av dessa två rovdjur har varit relativt stabila under senare år. En förklaring som återstår är en ökande predation av örn. Finska undersökningar visar att örn kan ta mycket renkalv, och renägare säger också att de ser mer och mer örn. Oavsett orsak är de observerade förlusterna fram till 2010 på sådan nivå att det finns risk att samebyn på sikt hamnar i ett ohållbart läge, både ekonomiskt och när det gäller att kunna upprätthålla storleken på renhorden. Enligt preliminära resultat hade dock samebyn en ordentlig uppgång i kalvproduktionen 2011. Detta kan vara en temporär förbättring orsakad av en topp i tillgången på smånagare detta år, och att sork och lämmel då till stor del ersatt renkalvar i rovdjurens diet. Fortsatta undersökningar får visa om situationen är på väg att förbättras mer permanent eller om detta bara var en tillfällig ljusning.